

has been studied as an important constituent element of resourcefulness of an individual, as a predictor of successful professional and social adaptation. The main elements of the influence of the phenomenon of emotional intelligence on the effective self-realization of an individual and its adaptation to the difficult conditions of professional and personal interaction have been characterized. The content of the concepts of “sociological type of profession”, “emotional intelligence”, “stress resistance”, “resourcefulness of a personality” and “sanogenic thinking” have been found out; and the importance of such a mechanism of thinking has been emphasized. It has been noted that for representatives of legal professions the adequacy of emotional evaluation of the situation and the correspondence of the emotional reaction are the most important factors that determine the professional emotional and volitional reliability, which is an indicator of the “professional norm”.

It has been emphasized that attention should be paid to the further study of the influence of emotional intelligence on the professional formation of the representatives of professions of legal types and enhancement of the level of emotional intelligence for the effective performance of professional duties, preservation of their own health and improving psychological culture of society in the whole.

Keywords: *emotional intelligence, stress resistance, psychological resource, professions of legal types.*

УДК 159.922

В. І. БАРКО,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4962-0975>;*

Л. А. КИРІЄНКО,

*провідний науковий співробітник лабораторії психологічного забезпечення
Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ);*

В. В. БАРКО,

*кандидат педагогічних наук,
науковий співробітник лабораторії психологічного забезпечення
Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ)*

ПРОФЕСІЙНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДОБІР НА СЛУЖБУ ДО ПОЛІЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ АДАПТОВАНОГО ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА

Розглянуто питання україномовної адаптації психодіагностичної методики «Індивідуально-типологічний опитувальник» у межах удосконалення системи професійного добору кадрів для Національної поліції України. Викладено теоретичні основи й показано внутрішню структуру процесу адаптації, розкрито процедуру та результати дослідження щодо перевірки надійності та валідності методики, отримано середньонормативні показники для загальної вибірки, визначено нові стандартизовані тестові норми. Результати дослідження довели діагностичну верифікацію зазначеного опитувальника та доцільність його використання з метою психологічного добору персоналу Національної поліції України.

Ключові слова: *професійний психологічний добір (відбір), україномовна адаптація, психодіагностичні методики, надійність, валідність, середньонормативні показники, стандартизовані тестові норми.*

Barko, V.I., Barko, V.V. and Kyriienko, L.A. (2017), “Professional psychological selection for police service with the use of an adapted individual and typological questionnaire” [“Profesiinyi psykhologichnyi dobir na sluzhbu do politsii z vykorystanniam adaptovanoho indyvidualno-typologichnoho opyтуvalnyka”], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 125–133.

Постановка проблеми. Важливим напрямом підвищення ефективності діяльності Національної поліції України є вдосконалення системи професійного добору кадрів. Згідно з нормативними документами МВС конкурс (відбір) на службу до поліції проводиться в декілька

етапів, одним з яких є психологічний тест для вивчення особистісних характеристик кандидатів. Варто зауважити, що наразі не вистачає надійних україномовних тестів (опитувальників), які могли б застосовуватися із цією метою. Традиційно психологи використовують

зарубіжні (зазвичай російські) методики й адаптовані російською мовою англійські тести, а україномовні опитувальники практично відсутні [1–7]. Таку ситуацію не можна вважати задовільною, оскільки не всі респонденти володіють російською мовою достатньою мірою, до того ж використання ментально інших (чужих) особистісних дескрипторів нерідко призводить до помилок у відповідях і неправильних психодіагностичних висновків. Тому постає проблема україномовної адаптації деяких найбільш валідних і надійних психологічних опитувальників для дослідження особистісних характеристик.

Метою цієї статті є адаптація українською мовою однієї з найбільш надійних і широко використовуваних психологами зарубіжних діагностичних методик – «Індивідуально-типологічного опитувальника».

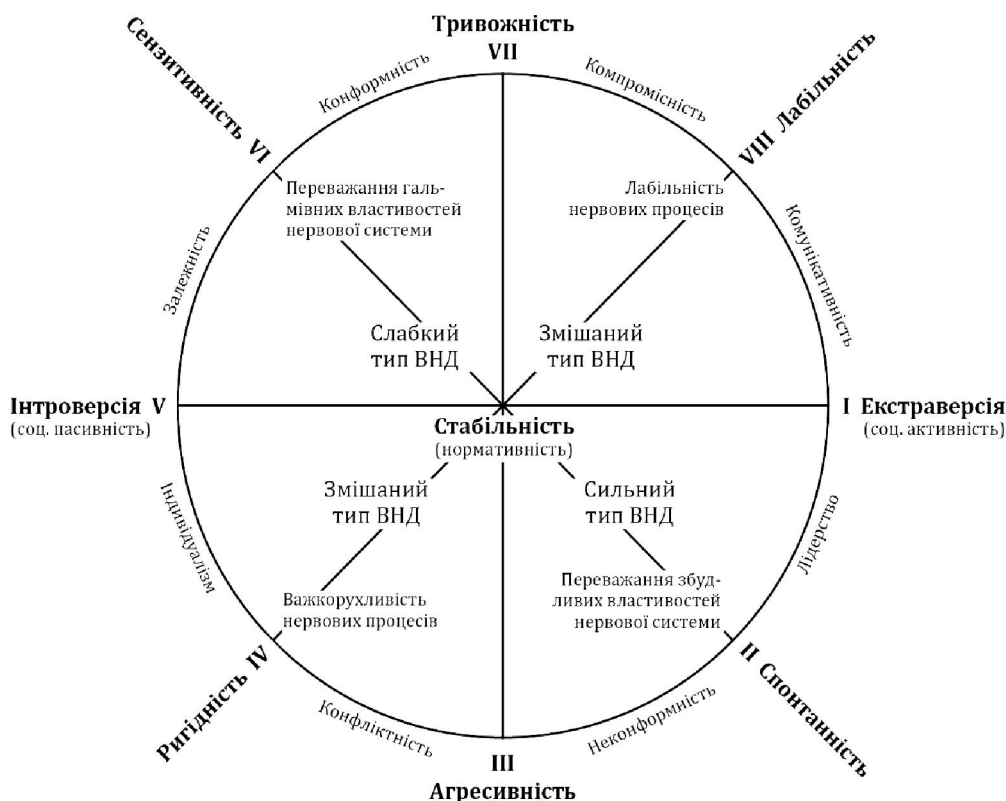
Аналіз останніх наукових досліджень. Індивідуально-типологічний опитувальник (ІТО) розроблено в Інституті прикладної психології Російської Федерації під керівництвом Л. М. Собчик у 2003 році. Він побудований на основі ортогональної моделі особистості й теорії провідних тенденцій [6, с. 64]. Провідна тенденція являє собою стійку, стрижневу якість особистості,

що сягає корінням типу вищої нервової діяльності, конституціонально заданих властивостей людини й визначає індивідуальні особливості адаптаційних механізмів, стиль мислення та міжособистісної поведінки, силу потреб і мотивації, а також тип реакції на стрес. Вона впливає на формування і вищих рівнів особистості – соціальної спрямованості, ієрархії цінностей, свідомої мотивації та моральних орієнтирів. Інтегративним центром цього конструкта є самосвідомість, яка охоплює усвідомлене «Я» в контексті соціальних відносин. Психологічним аспектам використання цього опитувальника присвячено чимало публікацій [1; 3; 4; 6; 7].

Виклад основного матеріалу. Відповідно до зазначеного методологічного підходу індивідуально-особистісна типологія ґрунтується на протиставленні контрастних властивостей, які є ортогональними: інтроверсія – екстраверсія, тривожність – агресивність, лабільність (емотивність) – ригідність, сензитивність – спонтанність. Ці властивості співвідносяться з параметрами нервової системи: активованість – інактивованість, лабільність – інертність, динамічність збудження – динамічність гальмування, сила – слабкість (рис. 1).

Когнітивний лівопівкульний стиль 1:
абстрактно-аналітичний (вербальний)

Когнітивний правопівкульний стиль 2:
чуттєвий (наочно-образний)

Когнітивний лівопівкульний стиль 3:
синтетичний, раціональний,
формально-логічний

Когнітивний правопівкульний стиль 4:
цілісний, евристичний (інтуїтивний)

Рис. 1. Ортогональна модель особистості

Таким чином, методика ІГО дозволяє діагностувати індивідуально-психологічні особливості за вісьмома базовими шкалами: 1 – екстраверсія; 2 – спонтанність; 3 – агресивність; 4 – ригідність; 5 – інтроверсія; 6 – сензитивність; 7 – тривожність; 8 – лабільність (емотивність).

Шкала екстраверсії при нормативних показниках свідчить про спрямованість психіки людини на реальний світ і явища, хорошу комунікабельність і активність, схильність до контактів і знайомств, оптимізм. У разі завищених показників шкали людині властиві надлишкова балакучість, нерозбірливість у контактах з оточенням, завищена самооцінка й поблажливе ставлення до власних помилок і прорахунків. *Шкала спонтанності* в нормі свідчить про тенденції до самоствердження, активної самореалізації, рішучість, мужність, прагнення обстоювати свої інтереси. Підвищені бали вказують на егоцентризм, необдуманість учинків, нетерплячість, схильність до не завжди виправданого ризику. *Шкала агресивності* за умови нормативності значень говорить про пошукову активність і чітку особистісну позицію, мотивацію досягнень, сміливість і впевненість у собі, високий рівень домагань і швидкість прийняття рішень. Підвищені індекси за шкалою означають завищену самооцінку, домінування емоцій гніву, жорстокість, руйнівну поведінку (яка може бути спрямована на інших або на себе), недостатність інтелектуального контролю за емоціями. *Шкала ригідності* виявляє у разі помірних показників такі риси, як акуратність, стійкість до стресу, наполегливість, ретельність, практичність, активність позиції, стійкість під час обстоювання власної позиції та прямолінійність, а в разі високих індексів – суб'єктивізм, упертість, інертність установок, педантизм, недовіру й підозрлість. *Шкала інтроверсії* в нормі відображає недостатню комунікабельність, скромність, пасивність особистісної позиції, орієнтованість на світ внутрішніх переживань. За високих значень шкали спостерігається інертність у прийнятті рішень, потаємність, стриманість, схильність до уникнення конфліктів, замкнутість, втеча від проблем (ескейп). *Шкала сензитивності* в разі нормативних індексів означає чутливість до навколишнього середовища, емпатійність, вразливість, імпресивність¹, зда-

тність до співчуття та допомоги іншим. Високі бали за цією шкалою можуть свідчити про невротичну структуру переживань, схильність людини до самопожертви и самозвинувачення. *Шкала тривожності* з помірними показниками виявляє обережність у прийнятті рішень, відповідальність, розвинуту інтуїцію, соціальну співзвучність з оточенням, рефлексивність і чутливість до небезпеки. У разі підвищених балів виявляються боязкість, невпевненість у собі, залежність від оточення, занижена самооцінка, схильність до фобій і панічних реакцій. *Шкала лабільності (емотивності)* за умови нормативності показників відображає підвищену рухливість нервових процесів, яка проявляється в деякій емоційній нестійкості, мінливості настрою, демонстративності та залежності від референтної групи. У разі підвищених показників шкали спостерігаються самодемонстрація, схильність до перевтілення, егоїзм, тенденція до драматизації подій та істероїдні риси.

Надійність методики ІГО підтверджено статистичною обробкою даних (Л. М. Собчик, 2003), отриманих на основі обстеження репрезентативної вибірки (більше 1 000 осіб) різного віку, статі та професії. Достовірні зв'язки показників ІГО підтверджені даними кореляційного аналізу при порівнянні результатів обстеження з нормами відомих тестів («Стандартизований метод обстеження особистості», «Метод кольорових виборів» і «Метод портретних виборів»). Найтісніші зв'язки виявлено за факторами інтроверсії, екстраверсії, тривожності, агресивності, спонтанності й сензитивності (+0,84), дещо нижчі – за факторами ригідності й лабільності (+0,68) [6, с. 80]. Опитувальник доволі невеликий – він містить 91 твердження, які є відносно простими, зрозумілими й нормально сприймаються, не викликаючи занепокоєння в обстежуваних; також є шкали достовірності (неправди й агравації).

Інтерпретація результатів залежить від кількості відповідей за кожною шкалою: показники *в межах норми* (3–5 балів) – гармонійна особистість; *виражені помірно* (5–7 балів) – акцентуйовані риси; *виражені надмірно* (7–9 балів) – стан емоційної напруженості, ускладнена адаптація; *показники від 0 до 2 балів* указують на гіпоемоційність, недостатнє саморозуміння або нещирість відповідей; *тенденції, компенсовані* полярними властивостями (антитенденції), якщо показники перевищують 5 балів, свідчать про емоційну напруженість і є ознакою внутрішньоособистісного конфлікту; *для варіанту норми* (менше 5 балів) антитенденції є доказом збалансованості різноспрямованих властивостей.

¹ Схильність до фіксації та накопичення негативних переживань, відсутність швидкої емоційної реакції у відповідь на хвилюючі події, схильність все «тримати в собі».

У випадках, коли за шкалами неправди й аґравації набрано більше 5 балів, результати вважаються недостовірними.

З метою експериментального дослідження психодіагностичних можливостей методики ІГО та її рестандартизації використано результати опитування працівників Національної поліції України за останні два роки. Для тестування були відібрані працівники, яких поважають у колективі та яким притаманні високі морально-ділові якості. Тестування здійснювалось у семи областях України (Вінницька, Хмельницька, Херсонська, Миколаївська, Черкаська, Київська, Харківська), усього обстежено 280 респондентів.

Перед початком тестування проводилася підготовча робота: респондентам пропонувався стимульний матеріал опитувальника та повідомлялися призначення й мета тестування та роз'яснювалася інструкція. Під час тестування дотримувалися загальних умов: приміщення має бути просторим, провітраним і добре освітленим; інструкції повідомляються за єдиним стандартом, письмово; текст інструкції має бути чітким і зрозумілим; стимульний матеріал повинен бути стандартним для всіх респондентів; перед початком роботи слід урахувати вплив ситуаційних чинників (втома або напруження респондентів), у процесі тестування жодному респонденту не слід надавати переваг перед іншими; тестування варто проводити в однакових умовах; часові обмеження для всіх є ідентичними.

У процесі адаптації опитувальника ми виходили з того, що методика повинна також відповідати загальним вимогам, як-то: простота й низька трудомісткість; лаконічність, точність і зрозумілість інструкції та тверджень; відносна простота обрахування отриманих результатів; можливість опрацювання інформації за допомогою «ключів».

Для вирішення питання відповідності базових норм методики ІГО, а також коректності їх використання для тестування поліцейських було проведено експериментальне дослідження. Спочатку за допомогою трьох перекладачів і психологів відділу психологічного забезпечення Національної поліції України та Державного науково-дослідного інституту МВС України був розроблений україномовний варіант опитувальника, текст якого максимально

наближається до змісту оригінальної версії, в якій використовувалися традиційні для української мови особистісні дескриптори. З метою перевірки надійності та валідності опитувальника здійснено відповідні розрахунки. У процесі україномовної адаптації отримано дані стосовно трьох аспектів надійності шкали: ретестової надійності, паралельних форм і внутрішньої узгодженості.

Ретестова надійність виражається через коефіцієнт кореляції між двома послідовними тестуваннями з інтервалом у 2–3 тижні; вона становить: для шкали (фактора) 1 – 0,72; шкали 2 – 0,85; шкали 3 – 0,65; шкали 4 – 0,81; шкали 5 – 0,84; шкали 6 – 0,78; шкали 7 – 0,70; шкали 8 – 0,83 ($N = 140$; $p = 0,01$). Ці значення відповідають існуючим психометричним вимогам.

Для частини обстежуваних, які однаково добре володіють українською та російською мовами, пропонувалися різномовні варіанти опитувальника, які розглядалися як *паралельні форми* (обидві форми складаються з однакової кількості завдань; попарно вирівняні за структурою і змістом; результати, отримані з їх допомогою, близькі між собою). Коефіцієнти кореляції (одержані під час тестування з двотижневим інтервалом) виявились такими: для шкали (фактора) 1 – 0,70; шкали 2 – 0,86; шкали 3 – 0,75; шкали 4 – 0,74; шкали 5 – 0,81; шкали 6 – 0,76; шкали 7 – 0,71; шкали 8 – 0,79 ($N = 120$; $p = 0,01$). Таким чином, надійність паралельних форм є цілком задовільною.

Під час перевірки за допомогою *t*-критерію Ст'юдента також не зафіксовано значущих відмінностей між розподілом тестових показників за обома формами (україно- та російськомовною). Не встановлено значущих відмінностей і під час перевірки за допомогою критерію Пірсона χ^2 . Отже, україномовну й російськомовну версії опитувальника можна вважати практично тотожними.

З метою перевірки *внутрішньої узгодженості* завдань опитувальника розраховувався коефіцієнт α -Кронбаха (табл. 1). Усі отримані показники можна вважати допустимими в аспекті вимог до психодіагностичного інструментарію. Слід відмітити, що коефіцієнти відносно невеликі через незначну кількість завдань (дев'ять), які входять до шкал опитувальника.

Таблиця 1

Коефіцієнти α -Кронбаха для опитувальника ІГО

	Номери шкал							
	1	2	3	4	5	6	7	8
α	0,68	0,63	0,71	0,75	0,69	0,75	0,67	0,70

Таким чином, отримані результати свідчать про задовільну надійність адаптованого українського опитувальника ІТО.

З метою дослідження *конструктивної валідності* адаптованого ІТО порівнювалися дані, отримані з використання цього опитувальника, порівнювалися з результатами інших методик. Виявлено прогнозовані кореляції шкали 1 ме-

тодики ІТО зі шкалою екстраверсії опитувальника ЕРІ Айзенка, шкали 7 з шкалою нейротизму цього ж опитувальника Айзенка ($r = 0,45$; $p = 0,05$ і $r = 0,41$; $p = 0,01$ відповідно). Крім цього, фактори ІТО виявились корелюючими з деякими шкалами опитувальника СМДО (табл. 2).

Таблиця 2

Кореляції шкал ІТО та СМДО

Шкали ІТО	Шкали СМДО									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
8	0,10	-0,03	0,42**	0,20	0,20	0,11	0,34*	0,17	-0,12	0,11
1	0,03	-0,16	0,38**	0,02	0,21	0,07	-0,13	0,15	0,32*	-0,40*
2	0,10	0,06	0,16	0,31*	-0,03	0,01	0,12	0,04	0,39**	0,14
3	-0,38**	-0,32*	0,24	0,44**	-0,30	0,07	-0,25	0,20	0,30*	-0,29*
4	0,32*	0,23	-0,34*	0,25	0,10	0,40**	0,21	0,35*	0,14	0,23
5	0,31*	0,24	0,05	-0,30*	0,11	0,30*	0,13	0,40**	0,02	0,41**
6	0,22	0,45**	0,04	0,06	0,10	0,23	0,21	0,26	-0,15	0,30*
7	0,30*	0,31*	0,01	0,03	0,33*	0,25	0,46**	0,25	-0,42*	0,21

Примітки: * – $p = 0,05$, ** – $p = 0,01$. $N = 280$.

Шкали СМДО: 1 – надконтроль; 2 – песимістичність; 3 – емоційна лабільність; 4 – імпульсивність; 5 – мужність/жіночість; 6 – ригідність; 7 – тривожність; 8 – індивідуалістичність; 9 – оптимістичність; 0 – інтроверсія.

Шкали ІТО: 1 – екстраверсія; 2 – спонтанність; 3 – агресивність; 4 – ригідність; 5 – інтроверсія; 6 – сензитивність; 7 – тривожність; 8 – лабільність (емотивність).

На рис. 2 зображено зв'язки між шкалами ІТО і СМДО у вигляді кореляційної плеяди (суцільні лінії означають позитивні зв'язки, пунктирні – негативні). Як видно з рисунку, шкала 8 позитивно корелює з лабільністю й тривожністю. Спостерігається негативна кореляція шкали 1 з інтроверсією та позитивна – з лабільністю й оптимістичністю. Шкала 2 позитивно корелює з оптимістичністю та імпульсивністю. Зафіксовано негативні кореляції шкали 3 із надконтролем та інтроверсією й позитивні – з імпульсивністю та оптимістичністю. Шкала 4 позитивно корелює з надконтролем, ригідністю та індивідуалістичністю й негативно – з лабільністю. Спостерігаються позитивні кореляції шкали 5 з ригідністю, надконтролем та інтроверсією й негативні – з імпульсивністю. Шкала 6 позитивно корелює з депресією й інтроверсією, а шкала 7 – позитивно з надконтролем та депресією й негативно – з оптимістичністю.

Виявлені зв'язки здебільшого відповідають сучасним теоретико-психологічним уявленням, які ґрунтуються на ортогональній моделі особистості й теорії провідних тенденцій (Л. М. Собчик). Одержані дані також надають можливість дійти висновку про те, що установка на соціально бажані відповіді суттєво не впливає на показники, отримані за шкалами опитувальника ІТО. Про це свідчить відсутність значущих коефіцієнтів кореляції показників усіх восьми шкал із контрольними шкалами опитувальника СМДО ($r = 0,05-0,23$; $p = 0,01$).

Для аналізу особливостей вибірки працівників поліції проводилося їх психодіагностичне тестування. Отримані в його процесі оцінки були всебічно проаналізовані за допомогою статистичних інструментів. Аналіз середніх значень, стандартного відхилення, моди й медіани виявив наявність закону нормального розподілу за всіма згаданими шкалами.

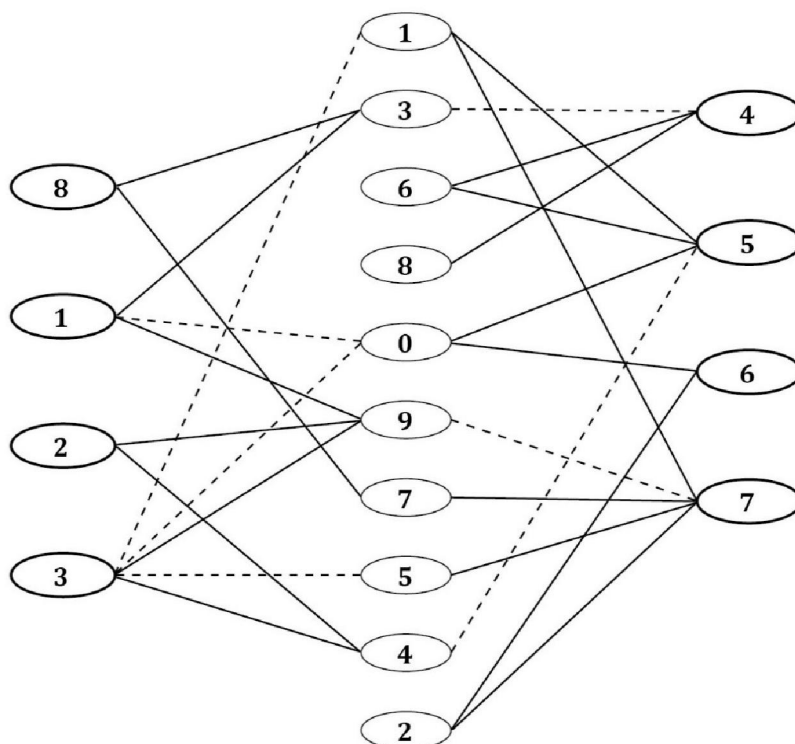

Рис. 2. Зв'язки між факторами ІТО та СМДО

Наявність нормального закону розподілу надає можливість використовувати стандартний набір статистичних методів програм Excel

і SPSS. У табл. 3–4 наведено середньонормативні й інші статистичні показники за методикою ІТО, отримані на загальній вибірці.

Таблиця 3

Статистичні показники, отримані в процесі тестування працівників поліції (загальна вибірка, чоловіки. $N = 210$)

	L	F	1	2	3	4	5	6	7	8
M	3,12	0,56	5,88	5,20	5,68	3,84	3,44	3,88	4,02	5,04
σ	1,82	0,74	1,66	1,44	1,51	1,95	1,70	1,39	1,23	2,09
мед.	3	0	6	5	6	4	5	4	6	6
мода	4	0	4	6	6	4	3	4	5	6

Таблиця 4

Статистичні показники, отримані в процесі тестування працівників поліції (загальна вибірка, жінки. $N = 70$)

	L	F	1	2	3	4	5	6	7	8
M	3,5	0,25	5,25	4,12	5,05	2,67	5,50	4,30	5,12	6,03
σ	1,57	0,45	1,35	1,67	1,54	0,67	1,65	1,10	1,60	1,78
мед.	3,5	0	6,5	4,5	5	1,5	5,5	4	6	7
мода	2	0	5	5	4	1	7	6	6	6

Як видно з таблиць, жінки демонструють вищі показники за шкалами 5, 6, 7 і 8, що очікувано пояснюється їх більшою сензитивністю, конформністю, компромісністю та лабіль-

ністю (емотивністю) порівняно з чоловіками. Також жінки набрали значно менше балів за шкалами 2, 3 і 4, що свідчить про їх менші агресивність і ригідність.

Розподіл «сирих балів» для вибірки в цілому, а також для субвибірок чоловіків і жінок перевірявся за допомогою критерію Колмогорова – Смірнова. Результати дозволили на рівні значимості 0,01 дійти висновку про те, що розподіл сирих балів відповідає нормальному. Зауважимо, що порівняння результатів тестування за методикою ІТО у різних підрозділах поліції не виявило значимих відмінностей (середні значення достовірно не відрізняються). Таким чином, отримані середньонормативні показники для загальної вибірки можна вважати еталонними для тестування працівників під час добру на службу до всіх підрозділів Національної поліції України. Виходячи із наших

розрахунків, середніми значеннями за всіма шкалами вважається показник 4,67 бала, а середньоквадратичне відхилення має значення 1,65 бала. Коридор середніх значень за шкалами методики ІТО становить 4,0–5,0 балів. Бали нижче та вище зазначеного коридору вважаються низькими та високими відповідно незалежно від освітнього рівня респондента.

У табл. 5 наведено середньонормативні показники за методикою ІТО (загальна вибірка). Отримані середньонормативні показники на вибірці успішних працівників поліції свідчать про певне розходження «базових» та «емпіричних» оцінок за методикою ІТО.

Таблиця 5

**Порівняння середньонормативних показників,
отриманих у процесі рестандартизації з наведеними ключами для ІТО**

а) емпіричні статистичні дані ($N = 280$)

	L	F	1	2	3	4	5	6	7	8
M	3,43	0,35	5,66	5,15	5,61	3,80	4,09	3,94	4,10	5,01
σ	1,54	0,54	1,69	1,40	1,65	1,72	1,55	1,35	1,46	1,71

б) базові статистичні дані

	L	F	1	2	3	4	5	6	7	8
M	3,90	0,56	4,43	4,03	4,10	4,15	5,03	4,58	5,05	4,52
σ	1,67	0,47	1,75	1,02	1,15	1,33	1,78	1,69	1,50	1,80

Примітка: курсивом виділено показники, за якими зафіксовано статистично значущі відмінності ($p = 0,05$).

Виходячи з таблиці, зауважимо, що майже за всіма шкалами ІТО наявні відмінності між базовими даними, представленими у дослідженнях Л. М. Собчик, і тими, що були отримані внаслідок емпіричного дослідження. Так, середні показники за шкалами 1–3 у середовищі працівників поліції є дещо вищими від нормативних, отриманих у тому соціокультурному середовищі, де створено цей опитувальник. З іншого боку, за показниками шкал 5–8 середньонормативні показники працівників поліції є статистично достовірно нижчими за базові. Отримані результати не суперечать теоретичним очікуванням, зокрема поєднання високих оцінок за шкалами 1–3 свідчить про домінування у працівників поліції стеничних рис, що дозволяє описувати особистість ефективного поліцейського в характеристиках сили та лабільності нервових процесів і домінування процесів збудження. Таким працівникам властиві висока працездатність, стресостійкість, сміливість, активність, екстраверсія, спонтанність і рішучість, вираженою є також потреба у

спілкуванні. Такі респонденти вміють легко та швидко, часто за власною ініціативою, вступати у контакти з незнайомими або малознайомими людьми, вони мають значний комунікативний досвід, водночас указаним відносинам часто властивий поверховий і нетривалий характер. Спілкування може виступати знаряддям праці та вирішення професійних завдань для таких поліцейських.

Високі середні значення за шкалою 3 відображають схильність респондентів до ризику, виражену мотивацію досягання, високий рівень домагань, оптимістичність і дієвість. Доволі високі оцінки за згаданими шкалами вказують на досвідченість, швидкість прийняття рішень, гнучкість мислення, високу наукованість, хитрість і креативність. Водночас знижені середні значення за факторами 5, 6 і 7 вказують на те, що ефективним поліцейським не властиві риси гіпостеничного типу реагування – інтроверсія, сензитивність і тривожність. Це означає, що вони не схильні підкорятися й уникати ситуацій, в яких необхідно брати на себе

відповідальність. Невисокі значення за факторами 6 і 7 свідчать про критичність під час оцінювання професійних ситуацій, високу самооцінку й упевненість у собі. Помірно високі середні бали за шкалою 8 свідчать про певну стриманість, поміркованість, емоційну зрілість, реалістичність, уміння об'єктивно оцінювати професійні ситуації та приймати виважені рішення, деяку мінливість настрою, демонстративність тощо. Отримані результати в цілому збігаються із теоретично очікуваними і, на нашу думку, відображають основні професійно важливі якості, властиві ефективним поліцейським.

Висновки. Отже, проведено україномовну адаптацію ІТО. Показано єдиний підхід до організації та проведення тестування, визначено нові стандартизовані тестові норми, впровадження яких сприятиме підвищенню якості оцінювання результатів тестування поліцейських під час проведення конкурсу на службу до поліції або зайняття вакантної посади та розраховано показники надійності та валідності опитувальника. Отримані середньонормативні показники для загальної вибірки можна вважати еталонними для тестування працівників на службу до всіх підрозділів поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Барко В. І. Зелений В. І., Ірхін Ю. Б. Робоча книга керівника органу внутрішніх справ (психолого-педагогічний аспект) : навч. посіб. Вінниця : Книга-Вега ; Вінниц. обл. друк., 2009. 248 с.
2. Практикум по психологии / под ред. А. Н. Леонтьева, Ю. Б. Гиппенрейтер. М. : Наука, 1972. 215 с.
3. Бандурка А. М. Бочарова С. П., Землянская Е. В. Профессионализм и лидерство. Харьков : Титул, 2006. 578 с.
4. Кабаченко Т. С. Психология управления : учеб. пособие. М. : Пед. о-во России, 2003. 384 с.
5. Мучински П. Психология, профессия, карьера. 7-е изд. СПб. : Питер, 2004. 539 с.
6. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики. СПб. : Речь, 2003. 624 с.
7. Сошников А., Пеленицын А. Оценка персонала: психологические и психофизиологические методы. М. : Эксмо, 2009. 240 с.

Надійшла до редколегії 04.07.2017

BARCO V. I., KYRIENKO L. A., BARCO V. V. ПРОФЕСИОНАЛЬНИЙ ПСИХОЛОГІЧЕСЬКИЙ ОТБОР НА СЛУЖБУ В ПОЛІЦІЮ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АДАПТИРОВАННОГО ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСНИКА

Рассмотрен вопрос украиноязычной адаптации психодиагностической методики «Индивидуально-типологический опросник» в рамках усовершенствования системы профессионального отбора кадров для Национальной полиции Украины. Изложены теоретические основы и показана внутренняя структура процесса адаптации, раскрыты процедура и результаты исследования по проверке надёжности и валидности методики, получены средненормативные показатели для общей выборки, определены новые стандартизированные тестовые нормы. Результаты исследования показали диагностическую верификацию указанного опросника и возможность его использования в целях психологического отбора персонала Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: профессиональный психологический отбор, украиноязычная адаптация, психодиагностические методики, надёжность, валидность, средненормативные показатели, стандартизированные тестовые нормы.

BARKO V. I., BARKO V. V., KYRIENKO L. A. PROFESSIONAL PSYCHOLOGICAL SELECTION FOR POLICE SERVICE WITH THE USE OF AN ADAPTED INDIVIDUAL AND TYPOLOGICAL QUESTIONNAIRE

The author has studied the issue of Ukrainian adaptation of the known foreign psychodiagnostic method of "Individual and Typological Questionnaire" within the framework of improving the system of professional recruitment for the National Police of Ukraine. The Individual and Typological Questionnaire (ITQ) was developed at the Institute of Applied Psychology of the Russian Federation under the leadership of L. M. Sobchik in 2003, it was structured on the basis of the orthogonal model of personality and the theory of leading tendencies. The leading tendency is the steady, pivotal quality of an individual, which by the roots reaches the type of higher nervous activity, constitutionally defined properties of a man and determines individual characteristics of adaptive mechanisms, the style of thinking and interpersonal behavior, the power of needs and motivation, the type of reaction to stress. The steady leading individual tendency affects the formation of higher levels of personality – social orientation, hierarchy of values, conscious motivation, moral orientations. The ITQ methodology allows to diagnose individual and psychological features according to eight basic scales: 1 – extraversion; 2 – spontaneity; 3 – aggressiveness; 4 – rigidity; 5 – introversion; 6 – sensitivity; 7 – anxiety; 8 – lability (emotion).

The author of the article has provided theoretical foundations and has studied internal structure of the adaptation process, has revealed the procedure and results of the study to verify the reliability and validity of the methodology, has obtained the average standard indicators for the general sampling, has defined new standardized test norms. The results of the study proved the diagnostic verification of the stated questionnaire and the possibility of its use for the purpose of psychological selection of the personnel of the National Police of Ukraine.

Keywords: professional psychological recruitment (selection), Ukrainian adaptation, psychodiagnostic methods, reliability, validity, average standard indicators, standardized test norms.

УДК 159.9

І. В. КЛИМЕНКО,

кандидат психологічних наук,
начальник Департаменту кадрового забезпечення
Національної поліції України (м. Київ)

МОДЕЛЬ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРЕДИКТОР ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розглянуто психологічне забезпечення службової діяльності працівників поліції як технологію (сукупність форм, методів, прийомів, алгоритмів) пошуку, вивчення, створення, збереження, підтримки й відновлення психологічного ресурсу особистості, необхідного для її ефективного виконання. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівника поліції визначено як цілеспрямовану, науково обґрунтовану, організовану трансформацію психологічного ресурсу особистості з потенційного стану в актуальний. Зазначено, що модельний підхід до дослідження психологічних аспектів службової діяльності дозволяє виділити та піддати аналізу, оцінюванню та корекції всі найважливіші психологічні явища, характерні для вирішення службових завдань. Наголошено, що без моделювання психологічної феноменології видів службової діяльності неможливо створити ефективні системи її психологічного забезпечення.

Ключові слова: предиктор, службова діяльність, модель, психологічне забезпечення, працівник поліції.

Klymenko, I.V. (2017) "Model of official activities as a predictor of its psychological provision" ["Model sluzhbovoi diialnosti yak predyktor yii psykholohichnoho zabezpechennia"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 133–139

Актуальність. Перед Національною поліцією України, яка формується та розвивається у складних умовах соціально й економічно нестабільного суспільства, стоять складні завдання забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Успішність виконання цих завдань залежить перш за все від злагодженої роботи всіх її ланок – від вищого керівництва до кожного патрульного й дільничного офіцера. Тільки серйозна професійна та психологічна підготовка кадрів може забезпечити задоволення серйозних запитів суспільства до правоохоронної галузі. Усе вищесказане актуалізує питання професійної підготовки правоохоронців. Сьогодні замало забезпечити поліцейського знанням законів і хорошою фізичною формою. Вирішення проблеми підготовки майбутніх поліцейських до успішного здійснення професійної діяльності вимагає її спрямування на розвиток певних індивідуальних якостей особистості, на забезпечення засобами адаптації до швидких змін у соціальному середовищі, на засвоєння

технологій і прийомів обробки значних обсягів інформації тощо. Психологічними новоутвореннями в особистості поліцейського мають стати креативність мислення, раціональність поведінки, готовність іти на виважений ризик і почуття особистої відповідальності, вміння адаптуватися до швидкоплинних змін, психологічна стійкість, готовність до психічних перевантажень і стресових ситуацій та вміння з них виходити.

Наявний розрив між запитами суспільства, які вимагають від поліцейського певної сукупності сформованих професійних та особистісних компетенцій, і можливостями професійної підготовки, яка за інерцією все ще перебуває під впливом уніфікованої пострадянської системи підготовки фахівців, робить актуальними впровадження та використання в процесі професійної підготовки нових досягнень у галузі практичної психології, зокрема створення системи спеціалізованої психологічної підтримки та допомоги особистості.

Метою нашої роботи став розгляд концептуальних засад проектування професійної діяльності